

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА

УВАЖАВАЊЕ РАЗЛИЧИТОСТИ
И ОБРАЗОВАЊЕ

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА

Рецензенти

Др Драгомир Пантић

Др Слободанка Гашић-Павишић

Објављивање ове књиге

омогућили су финансијским средствима

Министарство за науку, технологију и развој

Институт за педагошка истраживања

СР – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.01:316 (082)

УВАЖАВАЊЕ РАЗЛИЧИТОСТИ И ОБРАЗОВАЊЕ/приредиле
Јасмина Шефер, Славица Максић, Снежана Јоксимовић.
Београд: Институт за педагошка истраживања, 2003.
(Београд: »Чигоја штампа«). – 239 стр.; 21см.

Тираж 400. – Стр. 7–8: Предговор/приређивачи.
Библиографија уз већину радова. – Summaries.

ISBN 86-7447-046-7

1. Шефер, Јасмина

- а) Образовање – Социолошки аспект – Зборници
- б) Образовање – Психолошки аспект – Зборници
- в) Наставници – Ученици – Зборници

COBISS.SR-ID 107213068

УВАЖАВАЊЕ РАЗЛИЧИТОСТИ
КРОЗ ДРАМСКЕ АКТИВНОСТИ

Деловање у области уметности је учествовање у процесу који даје другачији облик и ред осећањима, мишљењу и искуству користећи симболе и средства уметничког израза. Уметност, осим тога, уводи у продубљено искуство јер промене остварује кроз унутрашње сазнавање, осећање и разумевање ствари. Будући да је свет уметности свет преображавања импулса имагинације, експресије и комуникације у симболичке форме, деловање у овом свету је од изузетне важности за развој личности на сваком узрасту и има специфичан значај за дете на свим узрастима.

Драмске активности уводе дете у област уметности кроз игру на начин »као да«. Оваква врста драмских активности усмерена је на процес, а полазиште има у ставкама које дају позитиван одговор на следећа питања: да ли та драмска активност укључује децу не само на интелектуалном, него и на искуственом и афективном; да ли уважава индивидуалне различитости деце; да ли јача самопоуздање; да ли је дете подстакнуто да ствара ослањајући се на сопствено искуство; да ли охрабрује дете да преображава ствари; да ли захтева сарадњу међу учесницима и креира ситуације у којима се комуникација јавља као потреба и да ли подстиче истраживачки дух и радост стварања? Ако се тежи уважавању различитости у ситуацијама у образовању, онда сваком детету треба омогућити активности које дају позитиван одговор управо на ова питања јер пружају могућности и подстицаје који отварају један од позитивних и конструктивних путева којим дете може безбедно да корача и учи о животу и схватању света у коме се уважавају различитости.

Приступ проблему

Разноврсне активности као што су драмске вежбе и игре, вежбе загревања (физичке, вербалне и вокалне вежбе, вежбе поверења и осетљивости), невербална средства изражавања и пантомима, игра улога, импровизације и симулације, рад са текстом; драмске структуре, конвенције, технике и стратегије; активности драмског играња, драматизације; драмске и позоришне радионице и играња позоришта, форум театар, позориште у образовању, интерактивни театар, позориште партиципације и слично, нуде изузетно богате и вредне подстицаје, посебно кад су у питању образовни процеси усмерени на васпитање за мир, толеранцију, сарадњу и поштовање различитости.

Као подстицаје за стварање драмских ситуација треба користити дечје искуство, односно дечја знања о реалности (о себи, свету који их окружује, другим људима и њиховим односима) и њих користити као теме за драмске активности тако да утичу на елементе из којих ће оне бити ткане, на технике драмског стварања, као и на то шта ће постати »позориште« и којим ће начином то бити представљено и доживљено.

И као што уводи децу у игру, драмске ситуације и улоге, одрасли треба да ствара могућности да и сâм уђе у игру, да уђе у ситуацију, да буде у некој улози и да на тај начин открива и подели заједничко искуство с децом у креативном процесу.

Када се поставља питање поштовања различитости, драмске радионице које су се показале изузетно ефикасним, биле су оне које су истраживале ширу тему толеранције у оквиру васпитања за мир кроз метафоре користећи изабрану литературу као подстицај. Јер, басне, древни митови, легенде, бајке, као и изабрана популарна прозна или драмска дела познатих писаца, наших и светских, и не само дечјих, могу пружити богат и моћан извор слика и помоћи да се дотакну озбиљна питања, али уместо фокусирања на реалност, деловање кроз »добру« причу и њене актере често је спасоносно јер омогућава учесницима радионице да се дотакну горуће теме у безбедности »дистанце«.

Најподстицајнијом се показала литература која нуди фиктивни план за стварање драмске игре као што то, на пример, гради басна у свом свету »природних догађања и поучног деловања« посебно у комбинацијама када се дијалог ствара између два лика – човека и дрвета, човека и пса, човека и натприродне силе.

Драмска радионица је посебна врста вођења драмске активности. Водити драмску радионицу значи водити једну активност развојно, игровно, стваралачки и интерактивно кроз осмишљен систем са свим важним елементима позоришта. У драмској радионици је, пре свега, важан процес. Драмска радионица, осим тога, изузетно поштује основне принципе дечје игре. С једне стране, то су одређена правила а, с друге стране, то је стална комуникација реалног и фиктивног плана игре. Драмска радионица даје изузетну важност интеракцији групе и раду у различитим облицима, од заједничког рада преко рада у паровима и мањим групама до индивидуалног. Улога водитеља се преноси на разне

чланове групе. И што је специфично, фиктивни план игре појачава се драмским структурама и изабраним средствима изражавања и представљања на начин позоришта.

Почетак радионица представља фазу припреме и опуштања где се успоставља заједничка добра атмосфера и посредно улажење у тему или средство изражавања. Бирају се оне вежбе и игре које у себи имају основне и почетне елементе теме или средства изражавања. Важно је да сви раде и да избор игара и вежби омогућава заједничко ангажовање, а да при том свако дете може да се усредсреди на себе, да »интензивира« своје искуство у конкретним »преддрамским« радњама. У вежбе и игре убацују се и са њима комбинују разне вежбе покрета и кретања у простору, вежбе чулне осетљивости, вежбе концентрације, вежбе физичке кондиције и слично. Ова фаза означава углавном »ослобађање форме«.

Средишњи део радионица представља фазу која се наставља на претходну и њена је надградња. И даље се бирају вежбе и игре које омогућавају да цела група, односно сва деца буду активна, али тако да се стварају мање симултане групе или парови. Захтеви који се постављају деци шире се са концентрације на себе на опажање других, другог детета као партнера у вежби или игри, на разумевање порука и израза тог другог, на адекватно реаговање. Ово је фаза рашчишћавања искуства, не само у конкретним већ и у јасно означеним симболичким радњама са драмским структурама. У вежбе и игре већ се убацују или извлаче јасне теме или се јасно наглашава средство изражавања, а деца у групи или пару већ разрађују основне драмске елементе као што су игра улога, ситуације, радње, сукоби и слично. Постављају се, понављају или презентују импровизоване или договорене драмске ситуације о којима се може разговарати или им дати само наслов. Ова фаза означава углавном »ослобађање садржаја«.

Завршни део радионице је фаза до које може, али не мора, увек да се стигне. Овде се у процес укључују или извлаче из претходне фазе сложенији задаци и користе се сложеније драмске технике, као и могућности разних драмских стилова са разноврсним комбинацијама. Претходно створене групе или парови могу да презентују, односно »одиграју« пред осталима своје мале драмске игре као »представе«. Могућност измена улога и укључивања свих присутних у изабране ситуације, проширење или продубљивање тих ситуација и, на крају, постепено даље претварање ситуација у колективно догађање и заједничку стваралачку драмску или позоришну акцију. Још даље може да се иде познатим техникама »враћања сцена«, уз разговор и дискусију, преиспитивање онога што се дешавало, уз анализу варијанти извођења, проверу решавања проблема и постављених односа, тешкоћа, проблема. У овој фази тежиште је на колективној драмској игри, кроз продубљену интеракцију и креативну комуникацију са свим елементима и могућностима презентације и »гледања као у позоришту« оног што је створено кроз игру и заједничку активност током радионице. Ова фаза означава у пуном смислу ослобађање значења кроз интерпретацију искуства у осмишљеним и целовитим метафоричким радњама израженим кроз драмска средства. Може се рећи да успешна драмска радионица у таквим условима омогућава ослобађање детета у непосредној, спонтаној и живој комуникацији са свим елементима и изненађењима, кроз све реалне и фиктивне планове, који могу да се догоде када се свакодневни живот и уметност нађу у креативном споју.

Драмске активности које посебно могу да подстакну рад на уважавању различитости јесте тематска поставка »ја, други, свет« с тим што се тежиште усмерава на »појам о другом«:

- социјални и психолошки аспект појма о себи (заједно са другима осећам, мислим, доживљавам, изражавам),
- упознавање других из најближе околине кроз разговоре, »интервјуе« и разне облике креативног причања и слушања,
- упознавање са разноврсним причама о другим људима и ситуацијама из њиховог живота (друга деца, друге породице, друге земље),
- откривање разноврсног материјала и средстава позоришног преображавања (маске, шминка, костим, лутке) да би се ти други људи представили,
- учествовање у играма улога и играма идентификације с другим људима (играти се својих вршњака, породице, маме и тате, занимања, различитих начина живљења, играти се традиционалних обичаја и игара своје средине и обичаја других народа),
- овладавање одигравања међуљудских односа света одраслих,
- коришћење дечјих прича и дечјих знања о реалности, о другим људима и њиховим односима као тема за играње изабраних ситуација,
- коришћење разноврсног материјала за костимирање и симболичке игре представљања других људи и других народа,
- креирање различитих облика игре на одређене теме из социјалних односа са конфликтним ситуацијама и алтернативним стратегијама за решење проблема,

- симболичко представљање других људи и народа кроз симболичке радње и симболизацију социјалних односа,
- употреба разноврсног сценског материјала и реквизита за заједничке драмске акције на изабране теме из живота,
- упознавање детета са »људима из позоришта« у његовој околини, откривање како се постаје глумац, редитељ, костимограф, сценограф и слично,
- кроз разноврсни визуелни материјал, читање прича о позоришту и играњем изабраних ситуација, упознавање са културним традицијама других народа и позориштима света.

Закључак

Позориште, најснажније од свих уметности, открива човека у процесу деловања. У оквиру једног таквог процеса успостављају се замишљене ситуације и приказују се замишљени начини понашања у њима, али и специфична разјашњења и осветљавања тих ситуација. Драмске активности нуде учење кроз замишљено искуство тако што отварају заштићен и слободан фиктиван простор деловања у разноврсним ситуацијама које имају снагу позоришта и постају велики форум где се осетљиве, али важне теме могу јавно показати и критички расправити. Активно учествовање у оваквој врсти активности отвара и оснажује способност да се буде свестан онога што треба променити, како то учинити, како наћи снагу за промену и њено истинско прихватање и уважавање.

Ljubica Beljanski-Ristić

Recognition of diversity through dramatic activities

To be active in the sphere of art means to take part in a process that shapes and organizes feelings, thinking and experiences differently by means of symbols and aids that artistic expression employs. In addition, art leads into expanded experience because changes are realized through intrinsic cognition, feeling, and comprehension. Dramatic activities introduce children into the sphere of art through play in an »as if« way. A variety of activities: exercises and plays, warm-up exercises (physical, verbal and vocal exercises, confidence and sensitivity exercises), non-verbal ways of expression and pantomime, role-play, improvisations and simulation, text work, drama structure, conventions, techniques and strategies; dramatic acting, dramatizations; drama and theater workshops, forum theater, theater in education, interactive theater, participation theater, all offer rich and valuable encouragement, especially in education for peace, tolerance, cooperation and respect for diversities. Drama workshop is a special type of dramatic activity guidance. It means to guide a single activity developmentally, playfully, creatively and interactively through a well-thought system having all the important elements of the theater. A successful drama workshop sets a child free in immediate and spontaneous communication with his/her social setting.

Key words: drama, drama workshop, »as if« play, concept of the other.

У овом Зборнику аутори се залажу за један широко схваћен концепт толеранције. Они претежно преферирају активну концепцију толеранције која подразумева управо уважавање различитости, док мање аутора заступа гледиште о толеранцији као трпеливости. У појединим радовима добро се експлицира и треће схватање толеранције као богатство различитости, тј. вредности по себи. Рефлексије Резолуције УН о толеранцији, усвојене пре десетак година, могу се идентификовати у неким прилозима, што додатно појачава и апликативну страну Зборника. То значи да се радови не исцрпљују искључиво у разматрањима теоријских садржаја, већ у случају већине аутора имају и практичне импликације, важне за наше друштво у овом моменту. Зборник стога представља и својеврстан водич идеја за промену праксе у образовном систему, али и у друштву уопште.

Др Драгомир Пантић (из рецензије)

Монографија обрађује проблем који је у нашој средини актуелан, значајан и изазован, јер се проблему индивидуализације наставе приступа из новог угла, посматрајући га у ширем друштвеном контексту као проблем демократизације друштва. Радови које садржи монографија непосредно су повезани са текућом реформом школе. Теме представљају новину у нашој стручној и научној литератури и њиховим избором Институт за педагошка истраживања потврдио је да је једна од ретких установа у нас која улаже напор да систематизује нове научне информације и да их учини доступним широј стручној и научној јавности.

Др Слободанка Гашић-Павишић (из рецензије)

ISBN 86-7447-046-7

9 788674 470466